

Yhteisvastuukeräys tuettua työllistymistä edistämässä

Kehitysvammaisten ihmisten työllistymiskysymykset olivat pääosassa vuoden 2008 Yhteisvastuukeräyksessä. Keräyksen ydin-sanoma kiteytyi iskulauseeseen ”Haluan töihin!”.

Oikea palkkatyö on harvinaista herkkua kehitysvammaisille suomalaisille. Vasta noin 300 kehitysvammaista henkilöä on työllistynyt työsuhteiseen palkkatyöhön tavallisille työpaikoille. Palkattomassa avotyötoiminnassa tavallisilla työpaikoilla heitä sen sijaan on moninkertainen määrä, noin 2 300 henkilöä. Lisäksi työtoiminnassa toimintakeskuksissa työskentelee noin 7 700 kehitysvammaista henkilöä.

Haasteita

Yhteisvastuukeräys 2008 haastoi suomalaisia pohtimaan kehitysvammaisten ihmisten paikkaa, asemaa ja mahdollisuuksia suomalaisessa työelämässä. Pohdittavaa tarjottiin niin tv:n minidokumentein, lehti- ja nettimainonnan keinoin kuin ulkomainoksin. Keräyksen aktiivina ei juuri voinut välttää näkemästä keräykselle kasvonsa antaneita **Ida Nummelinia, Juha Saloa** tai **Anniina Saastamoista**.

Yli 4 000 yritysjohtajaa pääkaupunkiseudulla, Pirkanmaalla ja Oulun seudulla haastettiin kirjeitse tutkimaan yritysten tekemättömien töiden vuorta ja asenneilmastoa. Yritysjohtajille suunnatussa kirjeessä tarjottiin tietoa kehitysvammaisten henkilöiden työpanoksesta ja -halukkuudesta sekä työhönvalmentajapalvelusta.

Myös kuntapäätäjiltä peräänkuulutettiin haasteviestillä linjauksia ja pää-

Juha Salo oli yksi Yhteisvastuukeräykselle kasvonsa antaneista.

Kuva: Panu Koski. Erikoissuunnittelija Marika Ahlstén koordinoi Kehitysvammaliiton osuutta vuoden 2008 Yhteisvastuukeräyksessä sekä keräysvaroin toteutettavaa Työtä tekijöille -projektia.

töksiä tuetun työllistymisen työhönvalmennuspalvelun järjestämiseksi kehitysvammaisille kuntalaisille. Koska oli kyse kirkon järjestämästä keräyksestä, myös seurakuntapäätäjät saivat pohdittavakseen, voisiko kehitysvammaisilla henkilöillä olla seurakunnissa muukin rooli kuin kirkon diakoniatyön kohteena oleminen.

Keräyksen keskeisenä sanomana oli vaihtoehtojen ja mahdollisuuksien lisääminen: koska osa kehitysvammaisista suomalaisista haluaa ja kykenee palkkatyöhön, yhteiskuntamme ei enää voi olla ottamatta huomioon näitä halukkaita, heidän tarjoamaansa työpanosta ja heidän toiveitaan oman työuransa suhteen.

Tämä ydinajatus istuu luontevasti niin kansainvälisten sopimusten ja linjausten, kotimaisen hallitusohjelman kuin vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden työllistymishalukkuutta ja työllistymisen esteitä ja edellytyksiä valottaneiden selvitysten sanomaan. Vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden asenteellinen, rakenteellinen ja käytännöllinen rajaaminen työelämän ulkopuolelle ei ole tätä päivää.

Työstä palkkaa?

”Haluan töihin!” -sloganiin kiteytyi paitsi koko Yhteisvastuukeräyksen sanoma, myös kehitysvammaisten nuorten näkemys omasta ammatillisesta tulevaisuudestaan. Keräyksen yhteydessä toteutetun, kehitysvammaisille ammatillisille opiskelijoille suunnatun kyselyn mukaan opiskelijoiden toiveammatit ovat varsin realistisia ja vastaavat heidän ammatillisia opintojaan.

Muut ihmiset ”tietävät” usein asioita kehitysvammaisen henkilön puolesta. Usein nämä tietäjät kertovat, että koska raha on abstrakti asia ja siten kehitysvammaisille henkilöille vaikeasti hahmotettavissa, rahalla ei ole heille merkitystä – eikä heille näin ollen tarvitse maksaa korvausta työpanoksestaan.

Tietäisivätkö kehitysvammaiset ihmiset kuitenkin itse paremmin? 85 prosenttia opiskelijakyselyn vastaajista piti palkkaa tärkeänä. ”Voi ostaa sellaisia asioita, mitä muutkin ihmiset”, kiteytti yksi vastaaja palkan merkityksen. ”Jos on rahaa, voi ostaa ruokaa ja vaatteita. Pystyy elämään itsenäisesti”, oli toisen haave.

Kysely toi selvästi esiin kehitysvammaisten nuorten kokeman ristiriidan: heille opetetaan, että oma elanto täytyy tienata, ja he ovat omaksuneet tämän ihanteen. Käytännössä moni heistä kuitenkin tietää päätyvänsä opiskelujen jälkeen palkkatyön sijaan eläkkeelle ja työkeskukseen.

Määrällisiä ja laadullisia tuloksia

Yhteisvastuukeräys 2008 nosti kehitysvammaiset ihmiset ja heidän työllistymistoiveensa ja -haasteensa julkisuudessa esiin elämänmyönteisellä ja ainutlaatuisen näkyvällä tavalla. Seurantatutkimukset kertovat, että yleisö piti Haluan töihin -mainoskampanjasta: sekä printti- että ulkomainonnan tutkitut huomioarvot olivat poikkeuksellisen korkeat aiempiin Yhteisvastuukeräyskampanjoihin verrattuna. Lisäksi eri mediat julkaisivat runsaasti juttuja kehitysvammaisten ihmisten työllistymiskysymyksistä. Melkoisesti suurempi määrä suomalaisia lieneekin nyt tietoisempia kehitysvammaisten ihmisten työhaluista ja -kyvyistä kuin ennen kampanjaa.

Keräyskampanja on laittanut muutoksia liikkeelle myös toteuttajansa eli kirkon piirissä. Keräyksen alussa kirkkoherroille suunnattu kysely paljasti, että

26 seurakuntaa on tarjonnut työtä kehitysvammaisille henkilöille, mutta näistä vain seitsemässä seurakunnassa kehitysvammaisen henkilö on ollut palkallisessa työsuhteessa. Loput ovat olleet vapaaehtoistoissa tai palkattomassa avotyötoiminnassa. Yhteisvastuukeräyksen käynnistämisen keskustelun myötä useampikin seurakunta on kartoittanut tekemättömiä töitä ja löytänyt niille kehitysvammaisen tekijän – palkkaa vastaan.

Myös yritysjohtajille osoitetut kirjeet ovat tuottaneet tuloksia. Yhteydenottoja työnantajilta on tullut nelisenkymmentä, ja niistä parikymmentä on johtanut kehitysvammaisen henkilön työsuhteeseen työllistymiseen. Yhteyttä ottaneet työnantajat ovat siis olleet liikkeellä tosimelellä.

Noin kahdenkymmenen kehitysvammaisen henkilön työllistyminen valtakunnallisen mainoskampanjan myötä saattaa ensikuulemalta kuulostaa pieneltä määrältä. Tuetun työllistymisen kenttää tuntevat kuitenkin tietävät, että parikymmentä uutta työsuhdetta muutaman kuukauden aikana on huikea määrä, kun se suhteutetaan yli kymmenen vuoden kuluessa työllistyneiden noin 300 kehitysvammaisen henkilön kokonaismäärään! Lienee myös perusteltua arvata, että keräyskampanjan sanomat hautuvat työnantajien mielisä tuottaen yhteydenottoja ja työpaikkatarjouksia vielä myöhemminkin.

Yhteisvastuukeräyksen kehitysvammaisille ihmisille tuoma näkyvyys ja sen myötä syntyvät pitkän aikavälin vaikutukset lienevät koko keräyskampanjan merkittävin tulos. Konkreettisin tulos on kuitenkin keräyksen myötä

Kuva: Katja Maria Nyman. Arja Salo työskentelee toimistoapulaisena Lastensuojelun Keskusteliitossa. Kuva sisältyy 12 ammattilaista -valokuvanäytelyyn.

Kuva: Katja Maria Nyman. Ari Rantanen työskentelee huoltoapulaisena VATES-säätiön Vuoden työnantaja -palkinnon saaneen Grundfos Pumput Oy:n palveluksessa. Kuva sisältyy Taideteollisen korkeakoulun valokuvataiteen opiskelijoiden Yhteisvastuukeräyksen yhteydessä koostamaan 12 ammattilaista -valokuvanäytelyyn.

kertynyt rahamäärä. Vuoden 2008 keräyksen kokonaistuotto oli 4,7 miljoonaa euroa. Tästä summasta keräyksen edunsaajajärjestöille – Kehitysvammaliitolle, Kehitysvammaisten Tukiliitolle, Nuorten Ystäville ja Förbundet De Utvecklingsstördas Väl:lle – jaettiin yhteensä noin 622.000 euroa käytettäväksi kehitysvammaisten ihmisten työllistymisen edistämiseen.

Mitä keräyksen jälkeen?

Kehitysvammaisten ihmisten tuetun työllistymisen haasteita ei vaikuttavasta keräyskampanjasta huolimatta saatu aivan kokonaan ratkaistua muutaman kuukauden aikana. Keräyksen edunsaajajärjestöille jäi siis tehtävää keräysvaroin toteutettaviin hankkeisiin.

Kehitysvammaliitto ja Kehitysvammaisten Tukiliitto toteuttavat vaikuttamiseen ja tiedottamiseen keskittyvän yhteisen Työtä tekijöille -hankkeen (<http://kehitysvammaliitto.fi/koulutus/kehittamishankkeet/tyota-tekijoille.html>). Hankkeen keskeisimpänä tavoitteena on, että nykyistä useammat kunnat järjestävät tuetun työllistymisen työhönvalmennusta kehitysvammaisille henkilöille. Hankkeessa toteutetaan koulutuskampanja, jolla tavoitellaan erityisesti kuntapäittäjiä, jotka ovat avainasemassa resursoitaessa kunnan tuetun työllistymisen työhönvalmennuspalvelua. Lisäksi järjestetään työnantajille suunnattuja työnantaja-aamiaisia.

Nuorten Ystävät käyttävät keräysvarat työhönvalmennustoiminnan ja työnantajayhteistyön vahvistamiseen Oulun seudulla. Lisäksi hankkeessa jär-

jestetään koulutustilaisuuksia Oulun ja Lapin lääneissä. Förbundet De Utvecklingsstördas Väl toimii ruotsinkielisillä alueilla kooten seudullisiin yhteistyöfoorumeihin ammatillisen erityisopetuksen, työllistymispalveluiden ja työnantajien edustajia.

Jälkilöylyt

Yhteisvastuukeräyksen tuoksinassa jouduttiin monta kertaa kasvotusten karun todellisuuden kanssa: sanoma kehitysvammaisten ihmisten kyvyistä ja halusta tehdä työsuhteista palkkatyötä kyseenalaistettiin kaikista voimakkaimmin kehitysvamma-alan työntekijöiden parissa.

Kävi myös ilmi, että tuetun työllistymisen yli kymmenvuotisesta historiaasta huolimatta kehitysvamma-alalla toimii paljon työntekijöitä, joille tuetun työllistymisen malli ja ideologia ovat yhä vieraita. Monet näkevätkin avotyötoiminnan ainoana mahdollisena kehitysvammaisille henkilöille soveltuvana toimintakeskuksen ulkopuolisen työn tuotona.

Niinpä arkipäivää ovat tilanteet, joissa kehitysvammajärjestöt ja kehitysvammaisten ihmisten oma edunvalvontajärjestö viestittävät kehitysvammaisten henkilöiden työkyvyistä ja -halusta työsuhteisen palkkatyön tekijöinä, ja samaan aikaan alan työntekijät markkinoivat työnantajille avotyötoiminnan nimissä ilmaisia työntekijöitä. Kun yksi ja sama työnantaja kuulee molemmat viestit, kummankohan vaihtoehdon hän valitsee?

